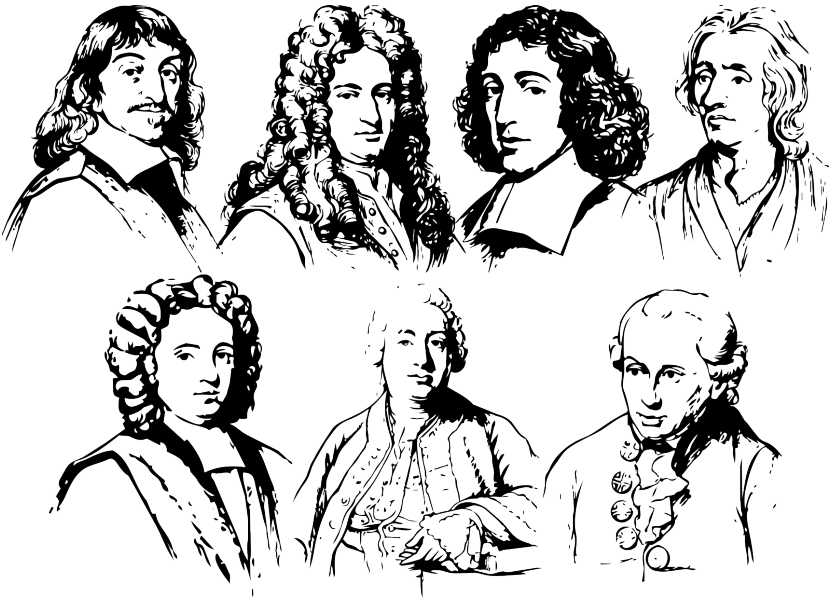

KLASİK MODERN FİLOZOFLAR

Descartes'tan Kant'a

Richard Schacht

Bu kitabın yayın hakkı PHOENIX YAYINEVİ'ne aittir. Yayınevinin ve yayıncısının yazılı izni alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

KLASİK MODERN FİLOZOFLAR

Descartes'tan Kant'a

Richard Schacht

Orijinal Ad: Classical Modern Philosophers Descartes to Kant
Copyright © Richard Schacht 1984

All Rights Reserved.

Authorised translation from the English language edition published by Routledge, a member of the Taylor & Francis Group.

Taylor & Francis Group'un bir üyesi olan Routledge tarafından yayımlanan İngilizce edisyondan, Akcalı Ajans aracılığıyla gerekli izinler alınarak çevrilmiştir. Tüm hakları saklıdır.

Çevirmenler: Yavuz Kılıç, Eda Hayrioğulları, Erdal İsbir, Şahabettin Yalçın, Onur Kartal, Burak Sayın, Selvihan Selvi

Editör: M. Çağlar Karuç

Kapak Tasarımı ve Dizgi: İrem Nur Acar

©Phoenix Yayınevi Tüm Hakları Saklıdır.

2026 Eylül, Ankara

ISBN No: 978-605-7789-93-8

Phoenix Yayınevi-Ünal Sevindik

Yayıncı Sertifika No: 11003

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay-Ankara

Tel: 0(312) 419 97 81 pbx

Faks: 0(312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

<http://www.siyasalkitap.com>

Baskı: Vadi Grafik Ltd. Şti.

İvedik Organize Sanayi 1420. Cad. No: 58

Ostim Yenimahalle/Ankara

Sertifika No: 47479

Dağıtım:

Siyasal Kitabevi

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay/Ankara

Tel: 0(312) 419 97 81 pbx

Faks: 0(312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

<http://www.siyasalkitap.com>

KLASİK MODERN FİLOZOFLAR

Descartes'tan Kant'a

Richard Schacht

İçindekiler

Teşekkür	7
Referanslar	9
Giriş	11
1. Bölüm: DESCARTES.....	17
Program ve Yöntem	18
Zihin ve Beden	26
Tanrı'nın Doğası ve Varlığı	36
Birinci Kanıt	37
İkinci Kanıt	41
Üçüncü Kanıt	44
Tanrı'nın Doğası	46
Dünya ve Şeyler	47
2. Bölüm: LEIBNİZ	59
Program ve Yöntem	60
Hakikat ve Bilgi	64
Tanrı ve Dünya	69
Sonlu Şeyler	78
3. Bölüm: SPINOZA	89
Program ve Yöntem	92
Tanrı, Doğ a ve Töz	99
Dünya ve Şeyler	107
Zihin ve Beden	117

4. Bölüm: LOCKE	129
Program ve Yöntem	131
İdeler	138
Bilgi	149
Tanrı, İnsan ve Şeyler	158
5. Bölüm: BERKELEY	169
Program ve Yöntem	171
İdeler ve İmmateryalizm	179
İdeler ve Şeyler	189
Zihin ve Tanrı	200
6. Bölüm: HUME	213
Program ve Yöntem	215
İdeler ve Deneyim	224
Zihin ve Gerçeklik	235
Tanrı Hipotezi	247
7. Bölüm: KANT	267
Program ve Yöntem	269
Zihin ve Deneyim	277
Deneyim Dünyası	287
Ruh, Tanrı ve Kendinde Şeyler	297
Kaynakça	309
Dizin	325

Teşekkür

René Descartes'tan alıntı yapma izni için Cambridge University Press'e (*Philosophical Works of Descartes*, 1. Cilt, çev. Elizabeth S. Haldana ve G. R. T. Ross, ilk baskı 1911 ve 1931'de ve daha sonra düzeltilerek yeniden basıldı); Gottfried Wilhelm von Leibniz'den alıntı yapma izni için The Bobbs-Merrill Company'ye (*Monadology* ve *Other Philosophical Essays*, çev. Paul Schrecker ve Anne Martin Schrecker, telif hakkı © 1965); David Hume'dan *An Inquiry Concerning Human Understanding*, ed. Charles W. Hendel, telif hakkı © 1955); David Hume'dan *Dialogues Concerning Natural Religion*, ed. Norman Kemp Smith telif hakkı © 1947); Benedict de Spinoza'dan alıntı yapma izni için Dover Publications'a (*Works of Spinoza*, 2. Cilt, çev. R. H. M. Elwes, 1951'de Dover'de basıldı, ilk olarak G. Bell & Son tarafından 1883'te basılmıştır); George Berkeley'den alıntı yapma izni için Charles Scribner's Sons'a (*Berkeley: Selections*, ed. Mary Whiton Calkins, telif hakkı © 1929 Charles Scribner's Sons, telif hakkı 1957'de yenilendi); Immanuel Kant'tan alıntılanan pasajları yeniden yazdırma izni için St Martin's Press'e ve Macmillan & Co., Ltd'e (*Critique of Pure Reason*, ed. Norman Kemp Smith, telif hakkı © Macmillan & Co., Ltd, 1929, ilk olarak 1965'te St. Martin's Press'te basılmıştır) minnetle teşekkür ederim.

Ayrıca, bu kitabın son taslağını yazdığı için Bayan Glenna Wilson'a; kitabın basıma hazırlanmasını destekleyen bir ödül için Illinois Üniversitesi Araştırma Kuruluna ve Dizin'in hazırlanmasında yardımcı olan Bay John Cantú'ya da teşekkür etmek istiyorum.

Referanslar

Aksi belirtilmedikçe, bölümlerde verilen sayfa ya da kısım referansları aşağıdaki gibi anlaşılmalıdır:

I. Bölüm Descartes

René Descartes bölümündeki sayfa numaraları *Philosophical Works of Descartes* adlı yapıta aittir (1. Cilt, çev. Elizabeth S. Haldana ve G. R. T. Ross, Cambridge: Cambridge University Press, 1967).

II. Bölüm Leibniz

Gottfried Wilhelm von Leibniz bölümündeki sayfa numaraları *Monadology* ve *Other Philosophical Essays* adlı yapıta aittir (Çev. Paul Schrecker ve Anne Martin Schrecker, Indianapolis: Bobbs-Merrill, 1965).

III. Bölüm Spinoza

Spinoza bölümünde, hem Spinoza'nın *Ethics* adlı yapıtından belirlenmiş pasajlara hem de *Works of Spinoza* eserindeki sayfa numaralarına referans yapılmıştır (2. Cilt, çev. R. H. M. Elwes, New York: Dover Publications, 1951).

IV. Bölüm Locke

Referanslar, John Locke'un *An Essay Concerning Human Understanding* adlı eserindeki kitap ve kısım numaralarıdır (ed. A. D. Woozley, Cleveland and New York: World Publishing Co., 1964).

V. Bölüm Berkeley

Başında 'P' harfi bulunan referanslar George Berkeley'in *Principles of Human Knowledge* adlı eserdeki kısım numaralarıdır; başında 'D' harfi bulunanlar ise (pasajların

onun *Three Dialogues Between Hylas and Philonous* adlı eserinden alıntılandığını belirten) *Berkeley: Selections* adlı eserdeki sayfa numaralarındadır (ed. Mary W. Calkins, New York: Charles Scribner's Sons, 1957).

VI. Bölüm Hume

Bu bölümde ilk üç kısımdaki referanslar David Hume'un *An Inquiry Concerning Human Understanding* adlı eserindeki sayfa numaralarındadır (Ed. Charles W. Hendel, Indianapolis: Bobbs-Merrill, 1955). Bölümün dördüncü kısmındaki referanslar ise David Hume'un *Dialogues Concerning Natural Religion* adlı eserindeki sayfa numaralarındadır (Ed. Norman Kemp Smith, Indianapolis: Bobbs-Merrill, 1947).

VII. Bölüm Kant

Immanuel Kant bölümündeki sayfa numaraları Immanuel Kant'ın *Critique of Pure Reason* adlı eserine aittir (Çev. Norman Kemp Smith, New York: St Martin's Press, 1965).

Giriş

Felsefe tarihinde “modern” diye bilinen dönemde (yani on yedinci ve on sekizinci yüzyıl) kendi meslektaşlarının tümünden daha fazla öne çıkan yedi kişi var: Descartes, Spinoza, Leibniz, Locke, Berkeley, Hume ve Kant. Onların düşüncesi klasik modern felsefenin özünü oluşturur ve ana görüşünü ifade eder. İngiliz Kanalı’nın her iki yakasında bulunan sonraki filozofların çabaları ne kadar ilginç, önemli ve farklı olursa olsun, yalnızca sonrakine aşına olan ve onların büyük öncüllerinin çalışmasını ayrıntılı ve dikkatli bir şekilde incelememiş olan kim varsa felsefi olarak “eğitilmiş” kabul edilemez. Bu yüzden, bu filozofların çalışmalarının incelenmesi, her ne kadar geleneksel olarak “modern” filozoflar olarak nitelenmeleri her bir nesilde daha anakronik hâle gelse de, pratik olarak her Batı yükseköğrenim kurumunda felsefede yoğunlaşmanın köşe taşlarının birini oluşturuyor ve bu çalışmalara yapılan yeni katkılarla birçok farklı alanda felsefi düşüncenin yönünü ve içeriğini değiştirmeye devam ediyor. Bildiğimiz kadarıyla felsefe, entelektüel yaşamın bir parçası olarak kaldığı sürece, bu durum da kesinlikle doğru kalacaktır. Felsefe, Descartes’tan önce iki bin yıllık tarihe sahiptir ve Kant’tan beri yaklaşık iki yüzyılın uğraş alanı olmuştur; ama bu yedi kişi kendi alanları üzerinde öylesine köklü bir etki yapmıştır ki onlar felsefeye farklı katkılar yapmasaydı, bugün felsefi girişimi ortak olarak oluşturan -her görüşten çağdaş filozofların tartıştığı farklı sorunlar ve aldıkları pozisyonlar- farklı araştırma biçimlerinin yegâne varlığını kavramak neredeyse olanaksız olurdu.

Hâlâ bilişsel bir disiplinde en son sözün, olasılıkla en iyi ve ilginin en hak edeni olduğuna yönelik yaygın sayıltı (ki çoğu örnekte asla sağlam bir sayıltı değildir) göz önüne alındığında, buna hayret edilmesi hiç de akla uygun olmayacaktır. Peki bu bağlamda; Descartes'tan Kant'a kadar, büyük oranda sırf terminolojik gelenekten dolayı "modern" olan bu filozofları neden okuyalım? Her şeyden önemlisi, onların tartıştıkları sorunlar yakın geçmişteki çok sayıda filozofça ele alınmıştır ve en yakın geçmişteki filozoflar, en azından bu sorunlarla ilgili kendi tartışmalarının, "modern" filozoflar dediğimiz filozoflardan önemli ölçüde *daha iyi* olduğunu düşünmekten hoşlanırlar. Aslında birçok filozof, bu klasik tartışmaların sıklıkla temel hatalar içerdiğini ve hatta bu filozofların ele aldıkları problemlerin çoğunun ya anlamsız ya sadece dilsel ya da kavramsal karışıklık yüzünden gerçek problem *gibi görünen* sırf sözde problemler olduğunu iddia etmiştir. O hâlde o zaman, belki entelektüel tarihle ilgilenen birisine ilginç gelmesi dışında, bu önceki tartışmalara zaman harcamak anlamsız olacaktır. Öyleyse neden Descartes, Spinoza, Kant ve diğer geri kalan filozoflarla uğraşalım?

Buna yanıtlım şu şekildedir: Birincisi, birinin, bu biri etkili çağdaş bir filozof olsa bile, bu filozofların sadece yanlış fikre kapıldıkları ya da yanlış düşünceye saplandıkları biçimindeki sözlerine kulak asılmamalıdır. Asılması durumunda, felsefede yeri olmayan sadece deneyim ve ikna edici akıl yürütmenin ağırlık taşıdığı varsayılan bir tür otoriteyi kabul etmek olacaktır.

İkincisi, bu tarzda klasik tartışmaları küçümseyen çağdaş filozoflar, sözünü ettikleri ilgi çekici noktayı nadiren herhangi bir şeymiş gibi gösterirler. Aslında, bu klasik tartışmaların anlamsızlığı ya da karmaşık özelliği hakkındaki sonuçlarının, kendi kendilerine bir hayli sorun çıkaran felsefi ya da yöntembilimsel varsayımlara dayandığı sıklıkla ortaya çıkacaktır (Bunun pozitivistler açısından böyle olduğu artık kabul ediliyor ve sıradan dil filozofları açısından da bunun böyle olduğu giderek kabul edilmeye başlanıyor). En azından, anlamlı ve önemli olup olmadığına ilişkin sorunu düşünmeye başlamadan önce, klasik tartışmalar üzerine bir şey öğrenilmesi gerekir.

Üçüncüsü, günümüz felsefi tartışmalarının çoğu, burada ele alınan filozoflarla ilişkilendirilmiş -ya da en azından, filozoflarla bağlantı kurulmuş- pek çok probleme bağlı olmaya devam ediyor. Üstelik bu klasik tartışmalar günümüz tartışmalarının çoğunun içinde yer alan genel bağlamı ve referans alanını oluşturuyor. Onların düşündüklerinin ve tartışmalarının arka planları hakkında hiçbir şey bilinmeseydi, birçok çağdaş filozofun ne hakkında konuştuklarını ve nasıl düşündüklerini, söylediklerinin öneminin ne olduğunu anlamak çok zor olurdu. Bu arka plan da ya da en azından onun önemli bir parçası, burada irdelenecek olan literatürde bulunacaktır.

Bundan sonrası daha genel bir nokta. Felsefede ilerleme olabilir ve daha sonraki tartışmalar önceki tartışmalar üzerinde iyileştirmeler yapabilir. Bununla birlikte, daha kapsamlı veri birikimi ve deneysel ve matematiksel tekniklerin geliştirilmesiyle önceki tartışmaların hızla yetersiz hâle gelmesi ve belirli bir konu hakkında en son söylenenin o konu hakkında söylenmiş olanın en iyisi olması gibi bir durum, genel olarak sosyal ve doğa bilimlerde söz konusu olabilir; ama felsefedeki durum hiç de böyle değildir. İlgili verilerin hepsi değilse de çoğu Descartes, Spinoza ve Locke için mevcut olmuş olan, bizim için de mevcut olan felsefi problemlerle ilgilidir ve biz onların elde ettiği bu veriyi çözümlemeyi aynı temel araçla yapmalıyız: refleksiyon gücümüzle. Son yüzyılda biçimsel mantık alanında büyük ilerleme olmuştur; ancak, sadece çok bilinen mantıksal aracımıza uyularak çözülebilen pek az gerçek felsefi problem vardır. Felsefi inceleme bütünüyle zamansız ve tarihsiz olmayabilir; filozoflar da kesinlikle hata yapabilir ama iki yüzyıl önce yazılmış felsefi bir inceleme bu yolla eskimiş, günümüz dünyasıyla ilgisiz ve ciddiyetle göz önüne almaya değmez değildir.

Sonuç olarak, burada ele alınacak filozoflar okumaya değerdirler, çünkü onlar üzerinde düşünülmesi olanaklı olan en temel ve en önemli sorunlardan bazıları üzerine önemli iddialarda bulunmaktadırlar. Tartıştıkları problemler, genellikle günlük yaşamımızda sürekli ortaya çıkan türden problemler değildir. Mars'a gidebilsek, dünyadaki savaşa

son versek, ırkçılığı bertaraf etsek, çevreyi korusak türünden çözmemiz gereken problemler de değildir. Bu filozofların birçoğu etik üzerine bir başka yerde yazmış olsalar bile, burada ele alınacak eserlerde ahlaki ve etik problemlerle ilgili olanlar az olacaktır. Filozofların bu eserlerde ele aldıkları problemler, ancak geçici olarak belirli pratik ve ahlaki kaygıları dikkate almadıkları ölçüde, insanlar için problemler *hâline gelebilir*. Bunlar sadece, kişi dünyayla doğrudan ilişkisinden geri durabildiğinde ortaya çıkan ve ilişkiye girdiği dünyanın ne olduğunu ve dünyaya ilişkin bilgisinin nereye vardığını ve birinin ne olduğunu düşündüren problemlerdir.

Yine de *dünya nedir*? Dünyanın temel özelliği nedir? Ben-dünyanın yapısı hakkında soru soran ve dünyada var olan beneyim? Eğer herhangi bir şey ise, bana ve benim gibi başkalarına ve dünyaya ilaveten ne var? Öyleyse, pek çok insanın inandığı Tanrı gibi bir şeyin de var olduğunu düşünmek için bir neden var mı? Bunlar, bu yüzden *kozmoloji*, *felsefi psikoloji* ya da *antropoloji* (ya da zihin felsefesi) ve *felsefi teolojiye* ayrılabilen *metafiziğin* temel sorularıdır. Metafizik sorulardan belki daha az temel ama onları hazırlayıcı bir tarzda olan başka bir soru var: bu şeyler hakkında sahip olduğumuz ya da en azından sahip olmayı düşündüğümüz ve bu şeyler hakkında -ve başka şeyler hakkında olduğu gibi, bilimde ve günlük yaşamda da- sahip olmayı istediğimiz bilginin verilecek olması ne ifade eder? Kısacası, bilginin doğası nedir? Aslında bu soru, felsefenin kendisi hakkında metafiziksel programın -yani olan şeyin bilgisine ulaşma programının- statüsü hakkında sorulmuş bir soru, *epistemolojinin* ya da bilgi kuramının sorusudur. Epistemoloji, modern (ve günümüz) felsefe tarihinde filozofların zihnini işgal edegelen metafizikten ayrılmaz olan felsefenin bir dalıdır. Metafizik incelemenin nesneleri hakkında bilgiye sahip olabilen biri, kendi kendini tatmin edemezse, metafiziğin kendi programını uygulayamaz. Çünkü Tanrı, dünyanın doğası ve insanın doğası hakkında *inançlara* sahip olmak yeterli değildir; çünkü felsefeyi din ya da edebiyattan ayıran şey, filozofların sadece bilmeyi akla uygun olarak iddia edebildikleri -yani sadece ya deneyime ya da rasyonal kanıta başvurarak temellendirebildikleri- şeyi doğrulamaktan sorumlu olmalarıdır.

Filozofların kendi kendilerine hitap ettikleri düşünölen temel metafizik ve epistemolojik sorular bunlardır. Her kim, eninde sonunda, filozofların bu sorulara verdiği yanıtlar hakkında düşünmeye başlamışsa, o kişi onların yaptıkları şeyi bir sonucu vardırmak için varlığından yararlanıyordur. Hepimiz filozofların tartıştıkları sorunlar hakkında fikirlere sahip olma eğilimindeyiz. Genel olarak onları ne sorgularız ne de gerçekten düşünürüz. Ama yapmalıyız. Ancak bu sorular her günkü problemlerimizden uzak gibi görölebilse de kendimizi ve dünyayı anlama yolu, eninde sonunda çok önemli bir sorundur. Bu da bu filozoflarla yüz yüze gelerek ve onlarla hesaplaşarak daha iyi yapabileceğimiz bir şeydir.